

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 fior., pe siése luni 2 fior. 25 cr., pe trei luni 1 fior. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor raspunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

Decursulu adunarei generale III. a Asociatiunei romane literarie tiente in 7. si 8. Septembre 1863 in Blasiu.

Éta si o a trei'a adunare a Asociatiunei nóstre literarie, si inca in unu locu a' carui nume farmeca animile toturor romanilor. Blasiulu este acestu locu memorabilu, carele cu istori'a politica si literara, carele cu ins'a-si viéti'a romanilor, atatu de multu este identificatu si contopitu, pre cumu suntu trupulu si sufletulu intre sine. Da, Blasiule, mai toti aceea cari astadi suntu totu atatea geme nestimabile in cunun'a romanimeii mai alesu de dincóce, mai toti, dicu, suntu fiii tei sufletesci, si éta astadi se readuna cá se te mai véda si se sarute pamentulu teu, unde-a resaritu prim'a óra sórele culturei si alu libertatii romanilor. Ér' aceea cari ocupati cu nisce cestuni grave vitale, nu potu se iee parte cu trupulu la acestu festinu minervalu, voru participá de siguru cu spiritulu. — Dar' se lasamu aceste rapiri sufletesci, cari trebue se le incerce tóta anim'a adeveratu romana, candu se transpórta in suvenirile Blasiului.

Adunarea generala dela Blasiu a Asociatiunei se sperá a fi de nu mai splendida, mai lustruósa, dar' totusi mai grandiósa, mai insufletíta mai sublima decatu cea de anu dela Brasiovu. Inse evenimentele politice, acesti cârcei (spasmi) sufefesci, ce abstragu pe omu dela tóte

alte ocupatiuni ideale ba chiar' si materiale, — au incelatu aceste dulci sperantie, pentru-ca cea mai mare parte a membrilor Asociatiunei suntu ocupati in calitate de deputati la diet'a transilvana in Sibiiu. Si astu-felu fórté pucini membri luara parte la adunarea d' estu tempu a Asociatiunei; nu lipsì inse o multíme de publicu mai alesu, cumu si din mas'a poporului de prin pregiurulu Blasiului.

Ei veniá, sermanii, cu anim'a fripta dicundu ca dóra invetiatiilor lor le voru spune: ce bine si usiurintia va se mai aduca diet'a in tíera, si ca acolo in Blasiu suntu drepturile Romanilor, dar' in Sibiiu si in Clusiu e nu-mai necasulu si amarulu lor.

Escelenti'a sa metropolitulu Siulutiu precumu si presiedintele Asociatiunei Escelenti'a sa Baronu Siagun'a, fiindu ocupati la dieta in Sibiiu, nu potura se iee parte la acésta adunare. Si astu-felu in locul presiedintelui presidà la adunare vicepresiedintele Asociatiunei d' canonicu Timotenu Cipariu.

Dumineca in 6. Sept. la 9 óre s'a tienteu sant'a liturgia in catedrala, dar' nainte d'a se incepe s. lit. s'a intonatu imnulu popularu si alte piese romane natiunale.

In 7. Sept. la 9 óre demanéti'a membrii s' aduna in catedrala si la propunerea dlui Dr. P. Vasiciu s' alege o comisiune cu d. canonicu G. Michali in frunte care se duce si invita pe d. v. presiedinte, care comitatu de numit'a comisiune si

intră în adunare între strugari entusiastice de „se traiésca“. După aceea se intonă imnul popular și alte cântări naționale, după cari v. președintele deschide adunarea cu o cuvântare în care accentuă cu deosebire școlile elementare, că mediul cel mai relevant pentru cultură a poporului. Ér' d. canonicu Constantin Alutanu școlându-se răspunde și bineventéza adunarea în numele Escelentiei sale d. metropolitu, cum și în numele cetățienilor din Blasiu. Cuvântătorulu arunca o privire peste tristă pusețiune a romanilor în timpurile trecute comparând-o cu cea de astăzi la care au ajuns sub blandul și umanul șceptru al Majestății sale Franciscu Iosifu, exprimându totu d'odată via multiemire pentru multele binefaceri și ingrigiri parintiesci ale acestui monarhu. Această cuvântare fû primită de adunare cu întreite strigări de „se traiésca.“

În întielesulu programei urmă se răspunda acuma secretarul primaru d. G. Baritiu, dar nefiindu densulu de față, luă cuvântulu dlui Acsente Severu, și accentuă marea însemnătate ce-o are locul unde se afla, Blasiulu, în istoria și viața romanilor, — care cuvântare asemenea fû primită cu „se traiésca.“ După finirea acestor cuvântări preșidiulu face atență adunarea că numai secretarul secundaru este de față, prin urmare i va fi greu a duce numai singuru protocolulu, și astu-felu spre usiorare se i se deă ajutoru. În urma acestei propusețiuni se alege doi notari în persoanele dd. Dr. Hodosiu și Ioane Groze. La propunerea preșidiului se cetesce catalogulu membrilor, și se afla că de față sunt 61 membri. După aceea urmăza cetirea membrilor celor noi, despre cari adunarea are d'a decide în întielesulu §. 23 din statute, că se se primésca séu ba. Adunarea la interpelarea preșidiului i primesce cu unanimitate. Dintre acești noi membri diece sunt fundatori, și anume Simione Popoviciu septemviru în Pesta, Antoniu Mocioni de Foen,

Georgiu Mocioni de Foen, Conte Emericu Mico, principele Georgiu Brancoveanu, Comuna română Neseudu, Basiliu alias Ladislau Popu vice-președinte guvernialu, Demetriu Moldovanu consiliaru aulicu, și Baronulu Alesandru Vasileo proprietaru în Cernautiu, — ér' membri ordinari sunt 51. Se redica apoi mai multe voci dicându că desî densii știu că au platitu tacs'a statutară pe anul 1863, densii totuși nu și-au auditu cetindu-li-se numele între membrii Asociațiunei. Secretarul se vede silitu a dá desluciri la aceste interpelțiuni, și anume dice că comitetulu Asociațiunei în 2. Sept. 1862 a adusu unu concludu în urmă caruia pe anul 1862 numai aceia se considera de membri ai Asociațiunei, cari începundu din 1. Novembre până în ultimă Decembre 1862 au răspunsu tacs'a în întielesulu §. 6. din statute, ér' pe anul 1862 se considera numai aceia de membri cari începundu dela primă Ianuaru voru fi răspunsu tacs'a statutară.

La propunerea preșidiului s' alege o comisiune costătoare din 5 membri, la care se se pôte înscrie aceia cari voru a se face membri ai Asociațiunei. Urméza apoi cetirea raportulu cuprindietoru de afacerile comitetulu dela 2. Sept. 1862 până în 4. Aug. 1863. După care secretarulu secundaru pentru diligență și esactitatea cu care a implinitu număróșele sale afaceri, la propunerea preșidiului, i se votéza multiemita unanima, care se și iè la protocolu. În nefiinti'a de față a casirulu, controlorulu cetesce raportulu despre venitele și espensele Asociațiunei dela adunarea din anul trecut 1862, până la adunarea prezenta, sumă totală e 23,009 fl. 67 cr.; spesele 2542 fl. 80 cr., deci activu: 20,466 fl. 87 cr. După aceea preșidiulu propune că se se aléga o comisiune care se revéda și se censureze acestu raportu respective raciutiniu. Propunerea se primesce unanime și se alege următorii dd. Georgiu Mihali, Elia Vlása, Demianu Moga, Nechita Ignatu,

Alesandru Micu, Iosifu Popu, Basiliu Petri, Ioane Pinciu, Ioane Cergedi si Ioane Balomiri, cari se insarcinéză cá in siedinti'a urmatóre se relateze despre acést'a. — Nefindu archivarulu de facia presidiulu strapune apoi raportulu acestuia despre biobletec'a si alte colectiuni ale Asociatiunei, d. Acsente Severu spre cetire. Din acestu raportu se vede ca mai multe carti au donatu Asociatiunei d. canonicu Timoteu Cipariu, invetiatorulu primaru din Orlatu d. Moise Panga si libreriulu Samuele Filtsch, caror'a li se si esprima multiemita si cu deosebire d. T. Cipariu care a promis ca precumu pan' acum'a asiá si d' aici inainte din tóte opurile sale esinde va doná cate unu esemplariu pentru bibliotec'a Asociatiunei. Apoi la propunerea presidiului se alege o comisiune de 12 membri, care se prelimineze bugetulu Asociatiunei pe anulu 186³/₄. Presidiulu amanuéza acestei comisiuni suplic'a lui Demetriu Boiu, calfa de mesariu din Sighisióra, in care respectivulu cere unu stipendiu de 100 fi. pentru d'a poté continuá mai cu succesu artea sa, asemenea amanuéza presidiulu si rogarea lui Moise Branisce si Demetriu Recuciu stenografi, in care dinsicu ceru premiulu ce se preliminarase in bugetulu Asociatiunei la adunarea generala de anu.

Cu acést'a se termina afacerile si relatiunile economice ale Asociatiunei si se trece apoi la ordinea dílei, care erá: admiterea motiuniloru séu ale propusetiuniloru ce ar' avé se le faca unu membru séu altulu, cumu si ordinarea discussiunei loru. — Astu-felu se scóla Dr. Hodosiu si face interpelatiunea, ca cu ce dreptu a stramutatu presidiulu Asociatiunei terminulu adunarei generale din acestu anu, in contra determinatiuniloru din §. 21 din statute, in acarui virtute numai adunarea generala precedentă póte decide tempulu si locul adunarei generali ordinare pe anulu viitoru, ér' presiedintele numai in privinti'a unei adunari estraordinare póte decide; ér' comitetulu si-a a-

rogatu siesi dreptulu pentru antai'a óra d'a amená terminulu adunarei generale, ér' mai tardiu a-lu defige pe 7. Sept.: din aceste consideratiuni d. Dr. Hodosiu cere cá comitetulu Asociatiunei se se traga la raspundere si se se justifice, ca pentru-ce a calcatu determinatiunile statuteloru. D. Acsente Severu mai adauga ca comitetulu a mai comisú si acea anomalia, ca terminulu adunarei nu l'a publicatu mai nainte cu 30 de díle, dupa cumu e determinatu in §. 25 din statute. Astu-felu in privinti'a motiunei d. Dr. Hodosiu se decide se se iee la desbetere in siedinti'a de mane, adeca din 8. Sept. — Acsesorulu Iosefu Popu propune cá se se aléga o comisiune din sinulu adunarei generale care se censureze raportulu comitetulu catu se póte mai cu esactitate. Se nascu discussiuni. Unii pretindu ca d. Iosifu Popu prin ast'a ar' atacá secretariatulu, dinsulu declara ca nu vrè acést'a nici de cumu, ci numai lamurirea afaceriloru comitetului; dar' acést'a motiune nefindu spriginita, precumu s'ar' fi cuvenitu, cade. — Secretarulu secundaru interpeléza adunarea cá se faca dispusetiunile necesare pentru-cá se se póta vinde actele Asociatiune din anulu trecut, cari stau tiparite fora cá se póta scóte cheltuelele facute cu tiparirea loru. In acést'a privintia inca se decide, cá se se tracteze in siedinti'a viitóre. — Dr. Hodosiu mai face si acea motiune cá adunarea generala se destineze pentru fia-care colectoru unu cercu anumitu, din care densulu are se primésca tacsele membriloru Asociatiunei; propusetiunea nefindu spriginita cade.

Cu acestea se incheia siedinti'a la 1 ½ dupa amédi. Dupa amédi prandiu splendidu in palatulu metropolitanu. Sér'a balu, petreceri, amusari.

Siedinti'a II. din 8. Septembre a. c.

Acést'a siedintia se incepù la 8 óre demanéti'a, si tienù mai pana la 3 óre dupa amédi. Ea fù vióia si interesanta.

Mai antaiu d. prot. al' Turdei I. Antonelli cetesce disertatiunea sa intitulata: „poporul romanu in constitutiune,” carea de si cam lunga — se asculta cu mare interesu si atentiune. Dup' aceea d. asesoriu Ios. Popu referà in numele comisiunei denumite pentru cercetarea socotelor casei Asociatiunei, si acele aflandu-le acurate si esacte propune a se exprime multiemita respectivilor domni. Apoi prof. gim. Ioane Moldoveanu cetesce preliminariulu speselor Asociatiunei pre an. 1864 statatoriu in sum'a totale din 2730 fi. Dintr' acésta suma s'a destinatu cá stipendie pentru ajutorarea tinerilor studiosi lipsiti de midilóce si cu purtare solida, 1600 fi. v. a.; cá premii pentru progresulu in arti, scientie si meserii inca s'a preliminatu unele sumisióre dupa norm'a observata de adunarea gen. dela Brasiovu din a. tr. Impartírea stipendiilor cum si a premiilor s'a incredintiatu comitetului Asociatiunei amesuratu principiiloru propuse de adunarea gen.

S'a mai referitu prin d. Dr. Vasiciu unele petitiuni privitórie la premiulu de 100 fi. pentru sterografi, si 200 fi. pentru tenerii meseriasii cu aptitudinea de a se face maisteri, cari neaflanduse destulu de motivate in sensulu conditiuniloru recerute prin concursu, s'a strapusu comitetului spre a resolví la ele in acestu sensu, aducanduse totu deodata conclusu, cá pre viitoriu ad. gen. se nu se mai ocupe cu asemene petitiuni, care si altfeliu suntu de a se pertractá in siedintiele comitetului Asociatiunei. — D. I. P. Maioru reportéza despre inscrierea membriloru cu asta ocasiune, dela cari s'a primitu sum'a de 210 fi. v. a. Ér' dela balulu datu in folosulu fondului Asociatiunei cu acea ocasiune s'a primitu — dupa estragerea speselor necesarii — 105 fi. v. a.

Fíinduca statorírea anulului Asociatiunei pre 1. Ian. a datu ansa la reclamari, deórece cei inscrisi cá membrii dupa adunarea gen. din a.

tr. adeca in lunile Septembrie, Octombrie, Noiembrie si Decembrie 1862, ne audíndu cetirea numelor loru in catalogulu membriloru pre anululu curentu 1863, inceputu cu 1. Ianuaru — s'au aflatu nemultiemiti, cu atátu mai tare, cu cátu ca póte unii si-au uitatu séu póte n'au cetitu decisiunea comitetului adusa in siedintí'a din 2. Septembrie 1862: asiá adunarea dupa desbateri infocate pro si contra, in urma cu majoritate a decisu, cá anululu Asociatiunei se se compute dela o adunare gen. pan' la alt'a, adeca: cá toti aceia cari pre restempulu dela tienu'ta adunare pan' cu o dí inainte de inceperea urmatórei adunari, voru respunde taes'a statutara se voru considerá de membri ai Asociatiunei, avendu votu in adunarea urmatória, prin urmare atátu protocolulu membriloru cátu si protocolulu casei are de a se duce si incheiá dela o adunare pan' la alt'a. Ér' in cele ce se tienu de manipulare si ducerea protocolulu agendelor Asociatiunei, se se urmeze anululu solariu cá si pana ací.

Secret. II. aratandu, ca fiendu ocupatu cu alte afaceri stricte oficiose, ne avendu nece unu ajutoriu in lucrarile scripturistice, apoi si din caus'a sanetatiei (a slabitei vederi) nu mai póte portá singuru afacerile cancelariei Asociatiunei, se róga de adunarea gen. cá séu se i se faca dispositiune de unu ajutoriu securu in persón'a unui individu liberu, séu se benevoiésca a-i primí dimisiunea, caci densulu e de convictiunea aceea, cumca e fórté delicatu lucru, a luá asupra-si o misiune carei se nu-i póta corespunde dupa dorirea si asceptarea publicului, — mai alesu o misiune care are unu scopu atátu de sacru, cum e scopulu junei nóstre Asociatiuni. — Acést'a dede ansa la desbateri interesante si infocate, in urma se decise, cá stipendiatii din Sibiiu se dee mana de ajutoru secretariatului in afacerile scripturistice; — prin urmare dimisiunea secretariului nu se primí.

D. Dr. Hodosiu propune cá presidiulu si

comitetulu se se justifice pentru stramutarea tempului adunarei gen. fiindu aceea in contra §-lui 21. din statute; d. jude regiu Elie Mace-lariu raspunde, ca comitetulu nu e completu cá se se póta dá deslucirile cerute in acestu obiectu; altfelu acést'a atinge numai presidiulu *) Secretariulu II. accentuéza gravitatea si ponderositatea impregiurariloru taiatórie in viitoriulu natiunalu, care a motivatu acésta stramutare, si cetesce motivarea anuciului de amenarea adunarei publicatu in Nr. 48 alu Telegrafului romanu. Maioritatea adunarei decide a se trece la protocolu propunerea dlui Hodosiu cá conclusu alu adunarei, cu aceea observare ca pre viitoriu se nu se mai faca asemenea stramutare de terminulu adunarei gen.

Sec. II. I. Rusu face motiune in privinti'a actelor resp. protocóloru adunarei gen., care s'au tiparitu cu spese insemnate, si acum jacu nevendute cu sutele de esemplare; adunarea decide cá se se impartiésca gratisu la membrii Asociatiunei, cu aceea observatiune inse, ca va depende dela generositatea fia-carui membru doritoriu de prosperarea Asociatiunei, cá se respundia pretiulu statoritu; ér' pe viiortu se se tiparésca mai pucine esemplare.

La propunea dlui Dr. P. Vasiciu se primescu cu celu mai viu entusiasmu, de membrii onorari ai Asociatiunei: Esc. Sa d. cancelariu aulicu comitele de Nadásdi, unu barbatu cu merite stralucite pentru natiunea romana, intr' altele, in privinti'a respectarei dreptului si tesaurului celui mai pretiosu alu unei natiuni, carea voiesce a avé viétia, adeca: dreptulu liberei usuari a limbei natiunale romane. Apoi fostulu consiliariu de scóle I. C. Schuller, meritatu in privinti'a literaturii romane; si in fine profesóru de la academi'a c. r. de drepturi din Sibiiu Dr. Sentz, care a datu dovedi faptice, cumca iubesce si se intereséza de limb'a romana, carea a si invetiát'o si o vorbesce cu usioratate si acuratétia.

La propunerea presidiului, ca óre adunarea gen. viitória unde se se tiena, se escara intre membrii adunarei dóue pareri mai considerabile, unii erau pentru Gherl'a, altii pentru Hatiegu; maioritatea inse se decise pentru Hatiegu, locu memorabilu in privinti'a istoriei. Terminulu se puse pre 1. Augustu c. r. séu S. Ilie, 1864.

Cu acést'a siedinti'a se incheia prin o cuventare a dlui v. presiedinte, la carea raspunde d. Dr. Hodosiu; in urma se intonà din choru canteculu: „desteptate romane“.

Asiá se tienù si a III. adunare gen. a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, carea desí nu fù numerosa in privinti'a membriloru inscriși — dar' fù destulu de numerosa din privinti'a publicului de facia, carele manifestà prin acést'a, ca scia a se interesá de cultur'a si luminarea sa.

Fragmente din istori'a pedagogice.

III.

Raticu.

In articulu precedentu promisesemu a vorbí despre Raticu, carele, cá si Amosu Comnenu, a sistemisatu si a redusu in o metoda simpla principiile pedagogice ale lui Baco si Montaigne.

Raticu s'a nascutu in an. 1571 la Wilster in Holstein. Studiile gimnasiali si-le facù la Hamburgu, si terminandu aceste se duse la universitatea din Rostocu. Dupa ce-si terminà si aici studiile se duse la Amsterdamu si in Anglia, cá se studieze limb'a ebreica si arabica. Elu si-castigase unu proviantu enormu de sciintie, dar' avé predilectiune de scriptele lui Baco, cari apoi lu-si condusera la studiulu metodice. Elu vedea ca mas'a sciintieloru cresce din di in di, ca pretensiunile ce lumea le face dela unu invetiatu devinu totu mai mari, pecandu elu nu are inca nici o cale deschisa cá se si-le póta apropiá mai iute si mai cu facilitate: astu-felu elu si-sfarimà capulu se afe unu metodu simplu, facilu in apropiarea sciintieloru. Fati-cele lui la resolvarea acestei probleme dificile au si fostu incoronate de rezultatele dorite. Elu escugetà o metoda, medità multu asupra ei, si candu socoti ca

*) Cumu? Membrii comitetului suntu nula? R.

vá fi destulu de corespundictóre, destulu de aplicabila si facila, se adresá catra principele Moritiu de Orania cá se-i accepte si se-i introduca metod'a. Principele i respunse, ca accepta metod'a lui, dar' numai la instruirea limbei latine. Raticu se indigná pentru acést'a si nu vrú se accepte acésta invoiéla a principelui. In anulu 1612 aterne dietei germane unu memoriu in care elu díce, ca voiesce se faca unu servitiu a tóta crestinatatea, aratandu cumu se póta invetiá atatu cei tineri catu si cei betrani in tempulu celu mai scurtu limb'a ebreica, greca, latina si alte limbe. Totu d'odata accentuá elu, ca tinerimea trebuie se-se instrueze mai antáiú in limb'a mama, cá se póta in aceeași ceti bine si fluidu, se póta scrie si vorbí cumu se cade. Acestu principu a facutu epocha, care l'au adoptatu tóte popórele, si astadi este si trebuie se fia stéu'a polara a instructiunei.

Memoriulu lui Raticu aflá resunetu in Germania. Palatinulu Wolfgangu Wilhelmu dela Neuenburgu darui pe Raticu cu 500 fl. cá se-si póta castigá cartile si midilócele spre perfectionarea lui ulterióra. Duces'a Dorotea de Waimar conchiamá o adunare la Erfurt, care se se consulte despre metod'a lui Raticu. Dorotea dede lui Raticu pe sorus'a cá s'o instrueze in limb'a latina, si la mórtea ei i testá 2000 fl. cá se-si póta esecutá planurile sale. Raticu porni in 1617 si amblá din unu locu intr'altulu laudandu-si metod'a cá s'o adópte directiunile scolare pe lunga o remuneratiune buna. Astufelu Raticu facuse din metod'a sa unu articulu de speculatiune, si chiar' pentru acést'a principiile lui d'altmentea bune devenise in óre-care faimá rea. Se cam dá cu socotéla ca Raticu a fostu cam siarlatanu, si ca nu pentru important'a lucrului, catu mai vertosu pentru bani a escugetatu elu metod'a sa.

Fautorii metodei lui Raticu deviniu pe dí ce merge totu mai numerosi. Raticu ajunge directoru la scól'a nóua din Köthen, unde elu adunase pe lunga sine óre cati barbati diliginti, cari se propuna in aceea scóla dupa metod'a lui. Elu inse i facú se promita cu juramentu, ca ei voru aplicá acésta metoda a lui spre onórea lui d-dieu si prosperitatea tinerimei, si ca o voru tiené cá unu secretu si nu voru descoperi-o nimeni. Astufelu Raticu intemeiá aci celu d'antaiu seminaru de invetiatori. Acesti barbati tineri se adoperau a propune pe catu se póte mai bine dupa metod'a lui Raticu, dar' fiindu ca ei insisi nu erau deprinsi, si le lipsea pracs'a, astu-felu mergea lucrulu

schiopatandu. Raticu nu putea se propuna insusi, pentru-ca elu erá ocupatu fórte cu afacerile sale de directoru si inspectoru, precumu si cu compunerea cartiloru scolastice. Acésta impregiurare facú, ca metod'a lui Raticu nu avú rezultatele dorite, si elu trebui se parasésca Köthen. D'aici se incepe tragedi'a vietiei lui. Elu acumu la betranetie amblá d'intr'unu locu intr'altulu fora midilóce de traiu, se rogá se i se accepte metod'a intr'unu locu séu intr'altulu, dar' mai cu sama popii debachau depe catedra incontra reformeloru lui. — Pe candu Ocsenstierna se ocupá in Svedia cu reform'a invetiamentulu, cere unú planu dela Raticu dupa metod'a lui; elu i tramite unu tomu voluminosu. Ocsenstierna nu se desgustá nimicu pentru acésta maniera a lui Raticu, ci-lu dá la nisce barbati competinti se-si deea parerea despre elu, cari si-o si dederá in favórea lui Raticu. Dar' togma p'atunci lovesce pe Raticu apoplecsi'a in limba si in man'a drépta, asiá catu acumu numai poteái face nimicu cu elu. Destulu l'a totu intrebatu Amosu Comnenu cá se-i mai dee unele desluciri despre metod'a sa, Raticu inse n'a vrutu se-i spuna nimicu. Dupa doi ani si mori, adeca in 1637.

Principiile lui Raticu se afla depuse in memoriulu ce l'a prezentatu elu in 1618 principelui din Köthen, si suntu urmatórele: 1. Invetiamentulu trebuie se fia comunu, deschisu totororu, nimene nu trebuie eschisu, fia-care trebuie se invetie celu pucinu a ceti si a scrie híce. 2. Cea d'antaiu instruire in cetire si in scrisu trebuie se se faca din sant'a scriptura. 3. Tinerimea trebuie instruata mai antaiu numai in o limba séu o arte, si nu trebuie lasata a trece la alt'a pana candu n'a invetiatu si n'a cuprinsu bine cea d'antaiu. 4. Tóte trebuie se se faca dupa ordinea naturei, care pasiesce dela cele mai simple si mai imperfecte la cele mai complicate si mai perfecte, si astu-felu dela cunoscutu pasiesce la necunoscutu. 5. Scolarulu nu trebuie se-i prescrii nici o regula, se-lu faci se invetie de rostu, lucrulu séu limb'a s'o invetie mai antaiu dintr'unu autoru probatu. 6. Tóte artile trebuie invetiate in dóue moduri, antaiú pe scurtu si apoi pe largu, pe de plinu. 7. Tóte trebuie dispuse in armonia si unítate, astu-felu catu nu numai tóte limbile se se propuna intr'o forma, ci si in ori-care arte se nu obvina nimica ce ar' contradíce alteia. 8. Discipululu trebuie mai antaiu instruatu in limb'a mama, si numai dupa ce s'a deprinsu bine in acésta trebuie lasatu se tréca la alte limbi. 9. Scolarulu trebuie se le faca tóte cu

placere si fora siluire, astu-felu pe elu invetiatorulu n'are se-lu pedepsésca pentru-ca nu invétia, are se-lu pedepsésca supraveghiatorulu déca se pórtá reu. 10. Invetiamentulu trebuie se se predee nunumai in limb'a latina si grecésca, cá pan' acumá, ci si in limb'a mama culta si in tóte celelalte limbi. 11. Scólele dupa diversitatea limbiloru se se redice in locuri diverse. 12. Fia-care scóla se-si aiba supravighitorulu séu inspectorulu si invetiatorulu seu, cari se fia obligati a dá socotéla despre afacerile loru scolar-chului loru supremu. 13. Pe fetiori se-i instrueze si se-i tiena in disciplina barbati, ér' pe fete femei.

Din aceste principii, se vede nesuinti'a lui Raticu d'a emancipá scól'a din sclavi'a spirituala in care se aflá. Elu numai vorbesce aicea de scrierea in limb'a latina; elu numai vorbesce de memorisarea séca de frase si cuvinte; nu mai vorbesce de nisce obiecte de invetiamentu fora valóre practica si fóra nutrementu spiritualu, elu dice ca omulu trebuie se purcéda dela simplu si neperfectu la compusu si perfectu dela cunoscutu la necunoscutu. Limb'a mama este cea mai cunoscuta, astu-felu elu incepe dela ea. Materiale de invetiamentu astu-felu le ordinéza elu, incatu se se ajute si se se suplinésca un'a pe alt'a. Raticu dice ca in invetiamentu tóte trebuie se mérga dupa ordinea séu cursulu naturei, si elu sub natura nu intielege natur'a psihica, ci cea fisica. — Asiá e, totu ce ce este in contra naturei, in contra cursulu ei, nu póte prosperá. Este inse intrebarea cumu, in ce modu, pe ce cale putemu urmá ordinea si cursulu naturei? A deslegá acésta intrebare, este a aflá pétr'a sapientiei. Tóte metodicele vorbescu d' acésta ordine, d' acestu cursu alu naturei, dar' nu ne arata cumu se-lu urmamu, astu-felu pan' atunci acestu principiu generalu remane fara nici unu folosu practicü pentru invetiamentu.

Pur-tulu cardinalu pre lunga care se invérte Raticu este limb'a mama. Pe candu Raticu si-fierbea capulu cu crearea unei nóue metode de invetiamentu, limb'a mama erá esilata de prin scóle si limb'a latina erá limb'a instructiunei. Elu pasiesce cu principiuu seu, ca limb'a mama se fia limb'a instructiunei; si nu trecü multu si acestu principiu a si triumfatu. Pela gimnasij si pela universitati se propunea in limb'a mama, chiar' si tesele de doctoratu erau in limb'a mama. „A invetiá in limb'a mama, díce Raticu, este acelu avantajü, ca seolarulu are se iee grige numai la lucrulu care trebuie se-lu invetie, si limb'a nu-lu impedeca in priceperea lucrulu. Pe lunga acést'a mai este si acelu emolumentu,

ca déca tóte sciintiele folositóre in viét'i'a de tóte dílele voru fi propuse in limb'a mama, fia-care si póte apropiá aceste sciintie, si prin latírea cunoscintieloru si-póte cultivá mintea si judecat'a, póte trage folosu si póte se-si intrebuintieze sciinti'a.“

(Va urmá.)

Sciri scolastice.

Conferintiele invetiatoresci ale invetiatoriloru de pela scólele gr. or. decurgu. Noi asteptamu cu cea mai via incordare rezultatulu acestoru conferintie; pana acumu iuse ne sosi numai o corespondintia despre aceste conferintie. Asteptamu si credemu ca respectivii dd invetiatori séu altii, cari iau parte la aceste conferintie ne voru relatá despre decursulu conferintieloru cá astu-felu se ne putemu dá in urma opiniunea despre rezultatulu universalu ala acestoru conferintie invetiatoresci din estu anu.

Mediasiu 24. Augustu. Conferintie le invet. se incepura in biseric'a nóstra de aci in 19., in dío'a prima cu tienerea servitiului d-diescu de diminétia; dupa acaruia finire, se cantá de catra invetietorii adunati: „imperate cerescu“ intr'nu tonu armonicu si evlaviosu, in presentia d. Adm protp. Dionisiu Chendi, si a on. d. comisariu scol. Ignatiu Mendocea, precum si a vr'o catorva dintre mireni. — Se ridicá apoi d. D. Chendi si tienü o cuventare potrivita din partea prea inaltulu inspectoratu supremu de scoli, in carea declará conferinti'a de deschisa. In urma careia se inaltia in treitele strigári de „se traesca“ din partea invetiatoriloru. — Dupa aceea tienü d. comisariu o cuventare asemeina potrivita, in carea prelargu desfasiurá datorintiele ce le are cá comisariu delegatu pentru tienerea conferintieloru invetiatoresci, precum si datorintiele invetiatoriloru facia cu mai marii loru, cu scolarii si parentii loru, fiindu urmata asemeina de unu intreitu „se traesca.“ Dup' aceea se incepü esaminarea invetiatoriloru din cantarile si tipieulu bisericescu. Cu finirea acestei esaminari se incheiá conferinti'a. Dupa amédi se tienü a dou'a conferintia. Obiectulu acestei conferintie fü esaminarea invetiatoriloru din instructiunea pentru invetiatori, fiindu totu aceiasi membrii de facia, si se incheiá cu rogaleanea de sér'a A dou'a dí in 20. Augustu dupa finirea servitiului d-diescu invetiatorulu T. R. din comuna Atielu tienü o cuventare,

dupa care se continuà esaminarea invetiatoriloru din Instructiune.

Dupa amèdi se continuara esamenile din instructiune desbatanduse si intrebarile din instructiune pentru dd. comisari. Dupa esaminare invetiatorulu T. R. mai repetà in o oratiune scurta cele ce le dîsese mai nainte fiindu provocatu de on. d. administratoru protop., precum si de d. comisariu, intr' aceea intrà in conferintia si d. Binder de Biedersfeld Bürgermeister, carele se primi cu »se traesca.« Densulu in urma si-aratà placerea pentru decurgerea acestoru conferintie, promitiendu a luà parte la tôte afacerile nôstre, si a-i fi usile totdeuna deschise pentru noi. La care declaratiune on. d. adm. prot. i multiami in numele intregiei conferintie, asemenea i multiami si d. comisariu, dupa care se inchia conferintia hotarinduse a se mai continuà in diu'a urmatóre.

In 21. Aug. se mai continuà portractablea celoru lalte obiecte din amintit'a instructiune; dupa care d. comisariu tienù o cuventare in care recomandà invetiatoriloru tienerea Organulu pedag. si provòca conferintia d'a se declarà de a luà parte pe anulu viitoriu la o alta asemenea conferintia. La acèsta provocare invetiatorii respusera unanimu: voimu. In urma luà cuventulu d. adm. prot. si multiami in scurtu in numele invetiatoriloru si a intregiei conferintie d. comisariu, in fine conferintia se incheia cu: marire intru cei de susu lui d-dieu. etc. etc. Toti membrii se despartira cu multimire de la acèsta prima sarbatóre a unei nôue vietii invetiatoresci. Dee cerulu cã in anulu viitoru se fia si mai manosu acestu terenu!

T. R.

Nadab in ²⁵/₃₀ Augustu (intardiatu). — Tienanduse esamenulu de véra la scóla triv. romanésca gr. or. din satulu Nadab in diu'a susnumita in presentia o. domni T. Albiciu, I. Varga, T. Cefanu si a multoru alti demni de onóre óspeti, intre care vedi bine nu lipsirani autoritatile comunali, acestu esamenu solemn u facu a mai uità incatva tempulu celu masteru, mangaidune cu rezultele cele preste asteptare imbelsiugate.

In cea mai placuta pusatiune ne aflaramu de nou, a ne poté exprime multumirea si recunoscintia nôstra catra amatulu, zelosulu si diligentulu invetiatoru a mentionatei scóle d. Ioane Dobosiu. Binemeritul si practiculu metodu trase cu distingere atentiunea tuturor a supra respectivulu.

Esamenulu se deschise mai antaiu cu „Im-

perate cerescu“ apoi cu o cuventare de unu elevu bineventandu auditorii, si urmara numai decatu intrebatiunile si respunserile din obiectele propuse si anume: doctrin'a religiunei si istori'a biblica, — lectur'a si scrisórea romana cu litere strabune si slove curile, scrisóre si lectura magiara si germana, din aritmetica cele patru operatiuni a numer. ne-anumiti si anumiti, economi'a practica, geografi'a elementara si gramatic'a romana; spre mai mare admirare a nôstra urmara in fine exercitari si exemple de computu mentalu, la care respundeau elevii mai marisiori, calculandu minunatu. Din tôte acestea respundeau tenerii fòrte bine si curatu, in urm'a caror'a se aratà pre facele tuturoru auditoriloru cea mai mare bucuria si indestulare.

La finea examenulu unu elevu prin oratiune multimi óspetiloru cari bine voira a asistà la esaminu, caroru si stimabilu d. Georgiu Szida notariulu comunale — inflacaratu de zelulu nationalu, cu unu sufletu energiosu — rostí o cuventare, provocà parintii, a dá pruncii regulatu la scóla, instruindui, ca numai scóla si bun'a crescerei póte smulge din amar'a saracia, — numa scóla i póte luminá si povetui la limanulu fericirii; — multimi in ultimu docintelui pentru nisuinti'a-i necurmata de feru si laudabil'a procedere cu elevii, careia si noi adaogemu, si dicemu: »dee cerulu cá se-lu avemu inca multu tempu in midiloculu nostru“ — ca asemene docenti capabili la scólele nostre populare — pentru binele patriei — catu mai multi din vreme'n vreme se se sporésca, se se 'nmultiésca.

Mai multi.

Bucovina. A. C. Cernautiu in 3. Septemvre 1863. Asda-di in fine s'a si deschisu cu solenitate scóla reale superióra, calcandu-se (?) multe dorintie dreptate nationale, si s'au inceputu inscrierile. Dupa ce s'au sevarsitu s. titurgia in biserica gr. or. la care au fostu de facia reprezentantii deregatoriiloru, preotímei si a cetatianimeii, s'au dusu cu totii la localulu scólei reale, unde antaiu s'au facutu santirea apei si s'au cantatu imnulu poporalu. Escel. sa episcopulu H a c m a n tienù apoi una cuventare romanésca, in care defasiurà necesitatea unui institutu pentru invetiarea sciintieloru reale, mai alesu in timpulu nostru, unde progresulu sciintieloru naturale au adusu nenumerate inventari, ce au inriuratu in viétia practica, straformandu faci'a pamentulu, apropiindu departarea, inlesnindu industri'a si negotiulu, si producandu din di in di nôue indreptatiri mai alesu in masineriele de industria si agricultura. Apoi cuventà totu episcopulu H a c m a n, cantandu-i-se

antiau dupa poronca „εις πολλά ἔτη“ in limb'a germana, espunandu motivele din cari s'au aflatu indemnata a incuviintia ca din fondulu religunarui se se infintiedie acést'a scól'a si enarandu cnrsulu pettractariloru in acést'a privintia. Cantandu-se éra-si, „εις πολλά ἔτη“ au luatu cuventulu directorulu acestei scóle, Dr. Herman Tausch si in limb'a germana au inceputu a ne spune, ce semnéza scól'a; reale superióre, ce necesitate este de a invetiá aritmetic'a, caligrafia, pictura, geometria s. a. m., tóte aceste intr'unu tonu ca candu adunerea, ce constá din barbatii cei mai inteliginti, nu ar' avé nici o pricepere de scopulu unei scóle reale, si ca candu dlui au venitu a rezervá lumin'a asupr'a nóstra; fia ca sa fi potutu cineva si invetiá ceva din oratiunea lui, dara medocritatea propunerei érá atatu de batatóre la ochi, incatu cugetai, a audí unu invetiatoriu proponendu baietiloru lui tóte cate le-a dísu. Aducandu-si aminte apoi d. directoru ca din care fondu se sustiene scól'a acést'a, o puse sub scutul — nu a providintiei, a imperatului, séu macaru a episcopului si a guvernului de tíera, ci a fondului religunarui, asigurandu pe escel. sa episcopulu, ca se va departá dela scól'a reala, déca se va aflá unu barbatu de relegea gr. or. in loculu lui. Cu aceste s'au initu solemn'a deschidere, si noi ne intrebamu: óre caracterulu natiunale sa fie cu totulu neamintitu la o solemnitate ca ast'a? Ori se fie destulu, ca episcopulu se pomenéscá numai in oratiunea sa, ca fondulu religunarui, din care se sustiene scól'a este „fundatiunea piosiloru principi ai tíerei“ (Landesfürsten) fara macaru se dica, ca acesti principi au fostu romani? Apoi da! nu se mire on. publicu romanu, caci trebile pe la noi camu asia totu mergu. Au dóra ce se mai pretindemu, daca avemu scolii, fie ele si nemtiesci? Nu e destulu egal'a indreptatire, déca in gimnasii si in scól'a reala este si o catedra de limb'a romana, macaru ca in cea din urma nici nu e asiedata? Ce? limb'a propunerei romana voiti? O romaniloru esagerati! Dar' unde ar' fi apoi egal'a indreptatire? Jidovii, Armenii, Ungurii, Lesii, Moravii, Cechii, Lipovenii, Ciganii ce suntu in Buccvin'a, nu potu se cere asemene? Si intru adeveru! Caci pucinei Armeni au si isbutitu cu cererea lor, séu mai bine dicandu directorulu gimnasile Wolf furiosulu dusmanu al' gimnasiiloru romane in genere si mai alesu a celoru Transilvano-ungare, voindu a amestecá lucrulu, catu numai ar' fi cu potintia, s'au silitu si au isbutitu de a descide la gimnasiulu de aici una catedra pentru limb'a arména, si faptulu a-

cestu eroicu la trimbatiatn gazetóriulu Neubauer in gazet'a sa marétia „Bucovina“ ca unu semnu stralucitu alu egalei indreptatiri, si alu silintiei directoratului de a o faptuí. Éca silintie de aceste ne au adusu intr'acolo ca am pierdutu dóue institute in tíera, care dupa dreptu ar' fi fostu se fie chiaru romanesci, eu cugetu gimnasiulu sucevénu si scól'a reala din Cernauti! Perirea ta din tine Israile! Perirea Bucovinei totu din filii tei, ce conducu interesele tale, dar' nu spre ferirecirea ta, ci spre alte scopuri! (Concordia.)

Materiale de instructiune.

Schitia din istori'a naturala.

(Brosce'a riiósa.)

Unu scepticu (necredinciosu) in perfectiunea si frumuseti'a naturei, a dísu o data unui filosofu: „Déca natur'a este asiá de sublímá si de frumósa, cum dici, de ce a facutu urita brósc'a riiósa?“ la care filosofulu a respunsu: Déca d-dieu este asiá dreptu, cum dicemu toti, de ce lasa sórele se lucéscá peste asasinulu cá se savirsiescá asasinatulu seu oribilu? Adeverulu este ca d-dieu este dreptu, inse de o dreptate inéfnita pe care din caus'a ideiloru nóstre marginite despre dreptu si nedreptu, nu putemu s'o intielegemu; asemenea si frumuseti'a infinita, gramadita in tóte operile naturei convérsiesce ideile nóstre estetice marginite despre aceea ce este frumósu si ce nu. Atáta vedemu, ca chiaru in brósc'a riiósa si in cele lalte creatiuni cele mai urite si cele mai scárbóse la vedere, domnesce o perfectiune admirabile in faptur'a organelorulu lor si in functiunile care resulta intr' aceste organe. Si apoi inteliginti'a nóstra, ne dice ca o inteligintia asiá de suprema, asiá de perfecta in intru si asiá de urite pe dinafara trebue se fi avutu unu scopu cu densele, mai pre susu de catu unde ajunge inteligintia nóstra. Chiaru in sfer'a creatiunei omenesci, óre nu vedemu cate o data unu geniu sublímú intr'unu corpu diformu si fórte uritu la vedere? Dovéda, este de la Esopu in timpurile antic para la Mendelson in timpurile moderne. Aici vedemu ca sentinti'a lui Senofontu care dice ca: „totu d'una unu spiritu frumosu locuesce intr'una corpu frumosu,“ nu e totu-deuna adeveratu. Acestu preambulu, crediu ca me va scusá, déca voiu se vorbescu acuma ce va despre istori'a naturale a bróscéi riióse.

Brósc'a riiósa (Crapaud, Bufo, Kroete), este coprinsa in clasificatiunea zoologica intre Amfibii, adica animale

cu pelea góla (fara peri séu solzi), care traescu in apa si pe uscatu, care au o semi-metamorfoza, unu cordu cu trei despartiri, prin urmare sangé rosiiu si rece; in tineretie respira cá animalele acuatice, mai pe urma cá animalele terestre; intr'unu cuventu, apoi tiene la o familia cu bróscele ordinare, numai ca corpulu loru este acoperitu cu nisce bube urite care sémena cu rii'a, de aci numirea ei de brósca riiósa.

Multu tempu si chiaru pana in secolulu nostru erá o discutiune mare intre naturalisti, déca brósc'a riiósa e otravita séu nu? Cea mai mare parte a naturalistiloru a dísu ca acestu animalu nu numai ca este fórté uritu la vedere, dara este si periculosu, fiindu otravitu, pe candui alti (s. e. englesulu Davy si germanulu Blumenbach) au negatu aceste otraviri a bróscelor riióse.

Dara naturalistii mai moderni suntu toti convinsi ca brósc'a riiósa este veninata (otravita) si acestu veninu se afla intre besic'a mica ce este pe partea de susu a solzului sub pele.

Candu brósc'a este necajita, atunci apasa pe muschii cari inconjoru basic'a si arunca fluidu afara. Asiá dara este invederatu ca veninulu acestui animalu este arm'a sa de aparare. Intr' adeveru, nu este cavalerescu de a se luptá cu arme otravite; dara care brósca riiósa a pretínsu vre o data a fi cavaleru?

Este lesne d'a aratá acestu veninu, caci e destulu d'a face o taiatura mica in numitul locu si a apasa acolo cu degetulu, si atunci veninulu se va aratá in form'a unui fluidu laptosu si grosu care, peste pucinu, se va ingrosiá mai multu, va deveni galbenu si lipiciosu, d'unu gustu fórté amaru si d'o odóre gretliósa; aruncatu in apa séu in spirtu, acestu fluidu forméza o materia inchiegata.

Mai de un'a-dí s'a facutu experiménte, in Franci'a cu acestu veninu; s'a datu dintr'insulu ceva, ori puru, ori amestecat cu apa, de mancatu caniloru, bróscelor si iepuriloru albi, si s'a vediatu ca veninulu bróscelor riióse este inse mai tare de catu cela alu Salamandrei (siopérta otravita), caci veninulu Salamandrei acuatice a omoritu unu cane mare dupa 2 $\frac{1}{2}$ óre; unu iepure albu, dupa 9 óre, o brósca dupa 6 óre, pe candu veninulu luat de la o brósca riiósa a omoritu unu cane si o brósca dupa o óra, dara paserile mici au muritu chiaru dupa 5 séu 6 minute. La paseri s'a aratatu ca indata dupa luarea veninului, aceste animale au deschisu gur'a au amblatu cá ametite, au inchisu ochii si au muritu. Chiaru si veninulu uscatu séu amestecat

cu unu acidu (care slabesce natur'a sa alcalina) erá in stare se omóre numitele animale.

S'a observatu asemenea ca veninulu bróscei riióse si alu Salamandrei produce unu mare efectu asupra cordului (inimei), adica paralisa lucrarea cordului si a tuturor muschiloru, mai cu séma a muschiloru limbei: dara veninulu bróscei riióse produce mai cu séma varsaturi si convulsii (spasme), pe candu veninulu Salamandrei produce o stare d'apatia si depresiune (micsiorare) a tuturor fórtieloru vitale. Lucrarea acestoru materii veninate, se urméza in dóue feluri, ori ca le damu animalului de mancatu, ori ca le altoimu (ca vacin'a) printr'o rana facuta in pele. — S'a incercatu si a pusu ceva dintr' aceste materii si pe ochii omului si s'a vediatu ca si acolo produce o mare iritatie (aprinde) si o rosiétia care tine mai multe óre, pe candu pusa in nasu, produce o mancarime acolo, o strenutare, rosiétia si o inlatura. Dára veninulu luat din Salamandr'a terestra (care traesce pe uscatu) nu e asiá de tare si a omoritu cani si brósce tocmai dupa 3 pana la 5 díle. S'a mai observatu ca veninulu unei brósce riióse datu unei alte brósce riióse, s'au veninulu unei Salamandre datu unei alte Salamandre de felulu séu, n'a produsu nici unu efectu, pe candu veninulu unei brósce riióse, datu unei Salamandre (séu vice-versa) a fostu omoritoru.

Hencker (in opulu seu „Mitridates“ naréza ca fosti, otravitori de meseria din Italia, au avutu obiceiulu a prepará unu veninu in modulu urmatoru: puneu o brósca riiósa intr'unu cilindru de sticla, pe fundulu cilindrului puneu pulbere (prafu) de zaharu si au iritatu (necajitu) brósc'a si ast-felu animalulu versa veninulu seu peste pulberea de zaharu. Asemenea se istorisesce cá unu omu care avea obiceiulu de a mancá pisici, siórici, insecte si paiajeni, s'a prinsu ca va mancá si o brósca riiósa, dara abiá a inghititu dintr'insa si indata a semtitu o arsura mare in stomacu, felurimi de colici si de versaturi si abia a scapatu cu viétia.

Cu tóte acestea, s'a observatu ca porcii, ratielu si berzele mananca brósce riióse fara vetemare, dar' canelui, de si acésta mancare i este vetematóre cu tóte acestea elu o mananca cu pofta.

Nu e de mirare ca unu animalu de o infacisare asia de urita, fiindu si otravitu, a datu locu la o multime de prejudicii si superstitiuni populare. Éca unele dintre dinsele. Unii au crediatu ca unu cane candu a mancatu o brósca riiósa trebue se si turbeze; alii au dísu ca bróscele riióse sugu nóptea laptele vaciloru

(intocmai cá urita pasere de nópte numita Caprimulgus), alții au afirmat ca bróscele riióse, sunt, cá se dicemú asiá, nemuritoare: caci póte se traiésca ani fara mancare si resuffare, chiaru seculi si mii de ani, fiindu inchise in petre impermeabile pentru aeru. Dara chiaru celebrii naturalisti Blumenbach si Oken au crediutu inca acestea, de aceea gasimu in opurile lorú ca „este fara indoiéla ca bróscele riióse potú se traiésca multu tempu in trunchiurile arborilorú séu in intrulu petrelorú (Blumenbach) séu« ca s'a gasitu in petre scóse din adancimea pamentului brósce vii, si candu s'a spartu pétr'a, au esftu afara vii, si ca e probabilu ca somnulu iernei acestú animalu l'a apucatu acolo, l'a acoperitu cu nisipu care pe urma s'a intaritu si a devenitu pétra (Oken)! Naturalistii moderni, suntu de parere ca intr'adeveru s'a gasitu brósce riióse vii inchise in petra, in sa este o eróre a 'si imagina ca aceste animale au traitu in acést'a stare sute si mii de mii, acésta este unu prejudiciu care n'are nici o basa sciintifica.

La aceste categorii de istori'a bróscelorú fórté ciudate apartiene naratiunea reproducuta in anulu 1850 de catre unu diaru englesu (the Zoologist.) ca in anulu 1509, la spargerea unui zidu in Nortumberland s'a gasitu o brósca riiósa via in midiloculu zidului, bagata acolo d'unu zidaru, George Vilsonu cu 16 ani mai nainte la zidirea acestei case, ca acestu animalu, la inceputu erá cam tiepenu, dupa cate-va minute a inceputu a amblá si a sarí.

O alta istoria analóga este cea urmatóre: „In tomn'a anului 1855 s'a sapatu intr'o mina de carbuni fosili, adunca de mai multe sute de picióre, si s'a scosu d' acolo o brósca via, care (dice naratorulu) trebue se fi intratu acolo inaintea formatiunei acestorú strate de carbuni, adica 'nainte cu nenumerate mii de secolu! Este negresítu mai lesne de crediutu ca prin óresi care midilocu, acést'a brósca s'a strecoratu in aceste mine de carbuni, de catu a crede in nemortalitatea seculara a acestei brósce, care a trebuitu se fi avutu o viétia de mii de ani; mai multu de catu piramidele Egiptene, de catu vèrst'a genului umanu pe pamentu; o brósca miraculósa, care ar' putea se ridia de faimosulu Cagliostro din secolulu trecutú, care s'a laudatu c'a asistatu si a jucatu la nunt'a de la Cana inainté cu 1800 de ani.

In fine, observamu ca bróscele riióse au si ele nisce pasiuni morale, adica suntu jaluse si necajicióse, caci in lun'a lui Aprilie póte cineva se observe ca 5

séu 6 brósce masculine facu curtea unei femele si se cërta intre densele cu o mare furia. Ecce ca si o urita brósca riiósa póte se fia amorésata, ba inca si jalusa de amantele lorú; éca lectiune mare pentru unii barbati care credú ca siede bine unui barbatu d'a fi jalusu; éca cu cine se pune intr'o categoria!

Catu despre bróscele riióse, nefindú caracterele lorú zoologice, suntú cele urmatóre: au o metamorfosa; candu suntú mici inainte metamorfosei, au o códa lunga, numai dóue picióre din daratu si resuffa cá pescii prin branchii; dupa metamorfosa perdu cód'a, dobandescu picióre din 'aintea, resuffa prin plamoni si vertebrele suntú curbate numai la facia din 'aintea; dintii si limb'a lipsescu la unele specii, asemenea si unghiile. Cóstele le lipsesce, si ast'a face ca bróscele candu vor se inspire (resuffe) aeru, imfla obrazii, totu d' data se inchide unu capacu alu gútului si asiá inghitu aerulu; dara candu voru se espire (se dea afara) aeru, atunci urméza intr'unu modu contrariu. Pelea lorú este in genere góla (fara solzi) si acoperita c'o materia lipiciósa. Dupa faptura piciórelorú si a pleópelorú se deosebescu patru genuri de brósce, adeca: Hylae, care traescu pe uscatu si mai cu séma se acatia pe arburi cu piciórele lorú, care suntú facute dinadinsu cu nisce discuri cá se se lipésca de arburi; au plepóe, masculu are sub gútu o basfca prin care scóte unu glasu tare; traescu peste totu pamentulu, coprinde multe specii, deosebite dupa colorile lorú; primavéra de timpuriu le gasimu langa ape statatóre, candu se si imperechezú; in lun'a lui Noembre se ascunde in noroiu; astea ne facu primavér'a musica lorú neplacuta si cunoscuta tuturorú, in sa numai mascululu canta, si acesta tocmai la vèrsta de 4 ani. Unii credú ca cantarea lorú vestesce plóie. Se nutrescu de insecte si paiengeni.

Ranae, (brósce d'apa). N'au picióre agatiatóre, au dinti si timeanu. O specie a existatu numai in timpurile antedeluviane, pe candu cele-lalte 7 specii traescu si acuma si suntú respandite peste totu globulu pamentescu. Un'a este mancabila (R. esculenta) mai cu séma in Franci'a o mananca ómenii; suntú verdi si au o linia galbena trasa in lungulu corpului. Se afla de la Martie pana la Noembrie in apele statatóre; se imperechezú in lun'a lui Iuliu; crescu in noroiu si tocmai la vèrsta de 10 ani au ajunsu la desvoltarea lorú perfecta; ele ne dau serenade (musica de nópte). In Ungaria si la noi se gasesce o

varietate a acestor brósce (R. Ridibunda) care are pe negre pe burta si face unu sgomotu pré mare. O alta specie este hrósca notatória (R. temporaria) d'o colóre mai deschisa, cu mai multe semne ca de panglice pe corpu; e mai mica de catu cea precedentă, este éra visibila numai vara, in sa cate o-data se arata si iórna pe zapada candu este o di senina; si aceste specii au onóre de a fi mancate de catre unii ómeni, mai cu séma buturile loru suntu fórte cautate. Ce nu mananca omu, care se crede suveranu, autocratu peste tóte fiintiel insufletite! B.

(Natur'a.)

Literatura.

Multu pretiuitulu nostru literatu **Gavrilu I. Munteanu** directoru si profesorulu la gimnasiulu romanu din Brasiovu mai vine si d'astu data a face unu serviciu bine-venitu pe campulu instructiunei prin compunerea si edarea unui opsiuru intitulatu: **Gramatic'a latina**, partea formaria pentru clasile I si II. gimnasiali inferioari. Brasiovu 1863.

Dupa parerea nóstra la nici o carte scolastica nu se cere mai multa metodica si o logica mai severa decatu la compunerea si dispunerea unei gramatici destinate cu deosebire scolariloru inceputori, unde nimica esentialu nu trebuie se scape din vedere, unde elementele trebuie espuse chiar' si precisu, unde totu ce trece peste aceste trebuie lasatu la o parte, pentru-cá se nu rapesci tempulu, placerea si paciinta' incepatorulu cu nisce notiuni secundarea. Aceste postulate ni le-a implinitu pe deplinu amintit'a gramatica candu am lasat'o din mana.

Varietati.

Invitare de prenumeratiune.

Vorb'a multa saracia! — dice Romanulu, deci vomu spune pe scurtu ce voimu.

Neci mai multu neci mai pucinu decatu: a publicá o foia umoristica-satirica sub titlulu:

»UMORISTULU«

Inse vointi'a nóstra nu e de ajunsu pentru ajungerea scopului, avemu lipsa — si inca lipsa mare — de concursulu dvostre, adeca vorbindu in limba mai prosaica: de prenumeranti.

Deci domniloru si domneloru ni luamu libertate a ve rogá se spriginiti intreprinderea nostra; si asta o faceti chiar in interesulu dvostre, cá-ci veti vedé ca »Umoristulu« va fi cea mai buna foia umoristica romana in Austria, cu atatu mai vertosu ca — precum sciti — nu existe alta.

Inse deca neci argumentulu acestu-a nu va fi in stare a ve face se ve prenumerati, ci veti dori se auditi mai antaiu credeulu »Umoristului,« apoi eacavi-lu:

Satirisarea toturoru abuseriloru si secatureloru ce se ivescu in tóte dilele in viet'i'a comune, si combaterea naravuriloru rele.

»Umoristulu« promite on. prenumeranti, ca nec odata nu va intardia, »pentru cause neaternatore de noi,« neci din alte dificultati, ci va esi regulatu de la 1. Octovre in colo in tóta lun'a de trei ori, adeca in 1., 10. si 20. c. v. publicandu novelete si poesii comice, anecdote petrecatore si alte glume ocasionali, in iocu de portrete — caricature.

Pretiulu de prenumeratiune, pentru provinciele din monarchia austriaca:

pe triluniulu: Optovre — Decembre	1 fl. 50 cr.
pe semestrulu: Opt. — Mart.	. . . 3 „ — „
pe 9 lune: Opt. — Iuniu	. . . 4 „ 50 „
pentru Romania si alte tieri:	
pe triluniulu: Opt. — Dec.	. . . 1 fl. 80 cr.
pe semestrulu: Opt. — Mart.	. . . 3 „ 60 „
pe 9 lne: Opt. — Iuniu	. . . 5 „ 40 „

Banii de prenumeratiune sunt de a se tramite: »La redactiunea Umoristului, Pest'a Strat'a lui Leopoldu (Leopoldgasse) nr.18. etagiulu I. usi'a I.« si se primescu bancnote ori catu de rele se fie.

Pest'a 19/31. Augustu 1863.

Iosifu Vulcanu.
Colucatoru primariu:

Georgiu Ardeleanu.
Proprietariu si redactoru resp.